

Makroekonomik Dengesizlik Göstergeleri: 2021 - IV

Avrupa Birliği'ne üye ülkeler arasında maliye ile para politikaları arasındaki eş güdümü güçlendirmek, makroekonomik politikaları izlemek ve bu politikaların gözetimini geliştirmek amacıyla oluşturulan Makroekonomik Dengesizlik Göstergeleri (MDG) çerçevesi ve MDG Puan Tablosu, TEPAV tarafından Türkiye için kamuya açık resmi istatistikler esas alınarak gösterge niteliğinde oluşturulmakta ve üç aylık bazda güncellenmektedir.¹

2021 yılının dördüncü çeyreğine ait resmi istatistiklerin açıklanmasını takiben MDG Puan Tablosu güncellenmiştir. Göstergeler bu çeyrekte Türk lirasındaki değer kaybının hızlandığını ve birim işgücü maliyetinin daha da düştüğünü ancak, rekabet gücünü destekleyen bu gelişmelere rağmen cari işlemler dengesi ve dünya ihracat payına ilişkin göstergelerin gerilediğini göstermektedir. Diğer taraftan, özel sektör ve genel hükümet borçlulukları önemli oranda artmış, varlık fiyatlarının göstergesi olan konut fiyatlarının artış eğilimi hızlanmıştır. İlgili göstergelerin bu çeyrekte son 11 yılın en yüksek değerlerine ulaşması dikkat çekmektedir. İstihdam görünümündeki olumsuz gidişat devam etmekte; işgücüne katılım oranına bağlı aktivite göstergesi gerilerken, uzun dönem ile genç işsizlik oranları artış eğilimlerini korumaktadır.

I. Dış Dengesizlik ve Rekabetçilik Göstergeleri

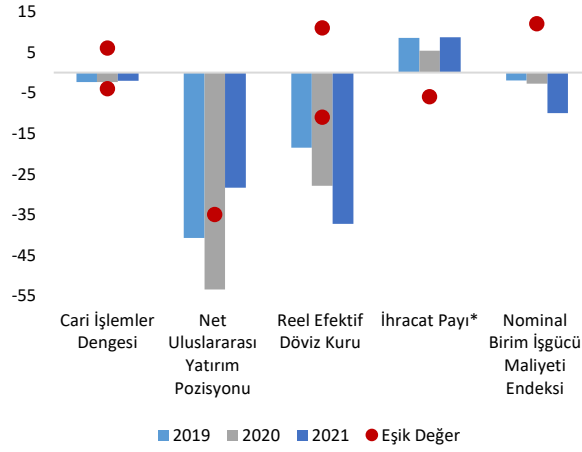
2021 yılının dördüncü çeyreğine ait göstergeler, Türk lirasında tarihi değer kaybına ve cari işlemler açığında artış eğilimine işaret etmektedir. Rekabetçilik göstergelerinden **reel efektif döviz kuru** göstergesinde 2017 yılından itibaren gözlenen düşüş eğilimi, hızlanarak devam etmiş ve 2021 yılı sonu itibarıyla ilgili gösterge son 11 yılın en düşük düzeyine gerilemiştir. Benzer eğilim diğer bir rekabetçilik göstergesi olan **birim işgücü maliyetinde** de gözlenmektedir: 2019 yılında başlayan gerileme eğilimi, 2021 yılında hızlanmış ve dördüncü çeyrekte üç yıllık değişim oranı ile ifade edilen gösterge yüzde -10,0 ile analiz döneminin en düşük değerine gerilemiştir. 2013 yılından itibaren iyileşme gösteren **cari işlemler dengesine** ilişkin dış dengesizlik göstergesi ise söz konusu uzun dönemli iyileşme eğiliminin 2021 yılının üçüncü çeyreğinden başlayarak tersine döndüğüne işaret etmektedir. Türkiye'nin **ihracat gelirlerinin dünya ihracatındaki payına** ait gösterge 2021 yılında COVID-19 öncesindeki seviyeye ulaşmış olmakla beraber çeyrekler itibarıyla değerlendirildiğinde, söz konusu artışın son çeyrekte hız kestiği görülmektedir. 2021 yılı son çeyreğinde olumlu gelişme gösteren tek dış dengesizlik göstergesi olan **net uluslararası yatırım pozisyonu** ilk defa yüzde -35 olan eşik değerini üzerine çıkmıştır (Şekil 1, Tablo 1).²

¹ Detaylı çalışma için bakınız: Cangöz, C., Şahinbeyoğlu, G., Kurt, T. ve E. Yılmaz (2021). "Avrupa Birliği Makroekonomik Dengesizlik Prosedürü (MDP) ve Türkiye Değerlendirmesi," TEPAV Değerlendirme Notu, No. 202105 (https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2021/degerlendirme_notu/avrupa_birligi_makroekonomik_dengesizlik_proseduru_mdp_ve_turkiye_degerlendirmesi.pdf)

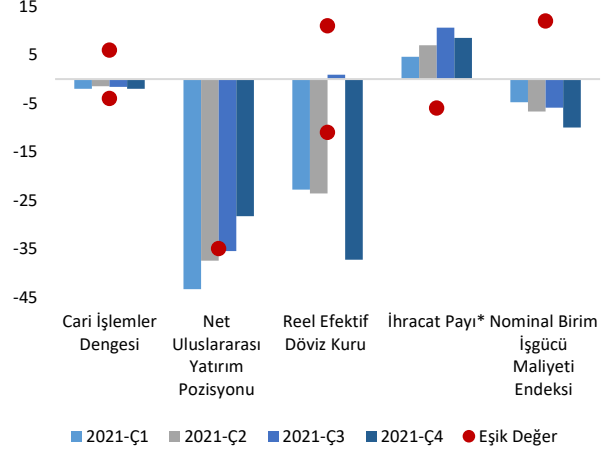
² TCMB tarafından yayınlanan Uluslararası Yatırım Pozisyonu İstatistikleri, 19 Ağustos 2021 tarihli yayımla birlikte revize edilmiş ve veriler 1998 yılına dek güncellenmiş, güncelleme ile birlikte net UYP açık pozisyonunda iyileşme kaydedilmiştir. Revizyon çalışması için bakınız: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/03c3fab1-c4dd-416a-a717-b964c41c61c6/en2103.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-03c3fab1-c4dd-416a-a717-b964c41c61c6-nJtds9E>

Şekil 1. Dış Dengesizlik ve Rekabetçilik Göstergeleri

1a. 2019-2021

1b. 2021 Ç1-2021 Ç4

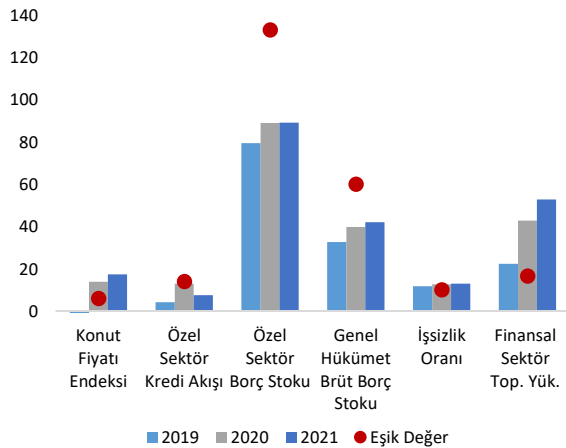
Kaynak: TÜİK, TCMB, HMB, WTO ve TEPAV hesaplamaları

II. İç Dengesizlik Göstergeleri

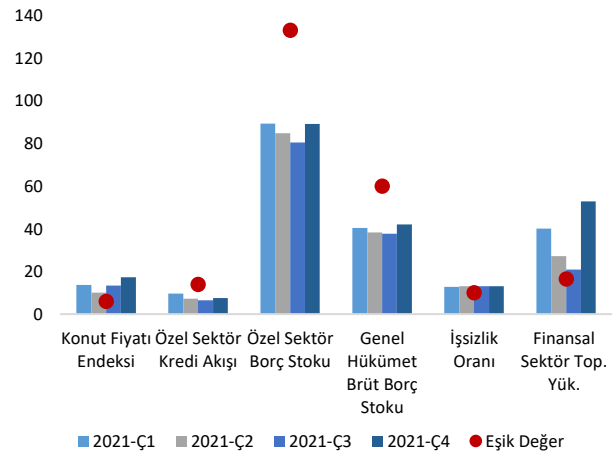
2021 yılının dördüncü çeyreğinde özel sektör ve genel hükümet borçluluk göstergeleri olumsuz yönde seyrederken, finansal sektörün yükümlülükleri de önemli oranda artmıştır. İç dengesizlik göstergeleri arasındaki özel sektör kredi akışı, özel sektör borç stoku ve genel yönetim borç stoku 2021 yılının dördüncü çeyreğinde bir önceki çeyreğe kıyasla artmış olsa da düzey olarak eşik değerlerin altında kalmıştır. Bu durum genel olarak borçluluk seviyesinin arttığına ve mali alanın daraldığına işaret etmektedir. Öte yandan, finansal sektörün toplam yükümlülükleri de artmaya devam etmiş ve bir önceki çeyreğe göre 32 puan yükselmiştir. Konut piyasasındaki reel fiyat değişimini ölçen konut fiyat endeksi iç dengesizliklerde artışı ima eden bir diğer öncü gösterge olup yüzde 6 olarak belirlenen eşik değerini oldukça üzerinde bir değer almıştır. Ayrıca, 2016 yılından başlayarak yüzde 10 eşik değerinin üzerinde seyreden işsizlik oranı göstergesi de COVID-19 salgınının başlamasıyla 2020 yılında 12,6 düzeyine yükselmiş ve bu eğilimini 2021 yılında da sürdürmüştür. Özel sektör kredi akışı dışındaki tüm göstergelerinin analiz dönemindeki en yüksek değerlere ulaşmış olması iç dengesizliklerin 2011 yılından bu yana en üst seviyeye çıktığını göstermektedir (Şekil 2, Tablo 1).

Şekil 2. İç Dengesizlik Göstergeleri

2a. 2019-2021

2b. 2021 Ç1 – 2021 Ç4

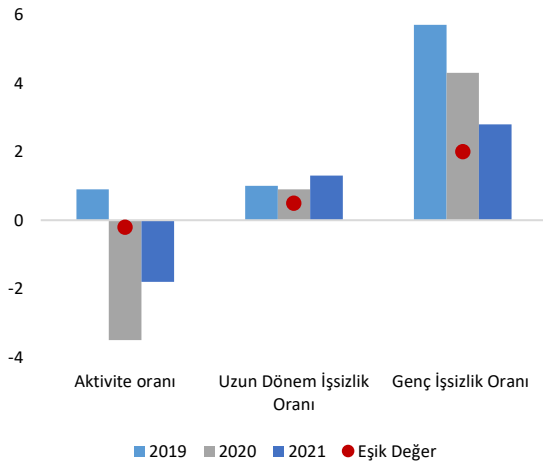
Kaynak: TÜİK, TCMB, HMB, WTO ve TEPAV hesaplamaları

III. İstihdam Göstergeleri

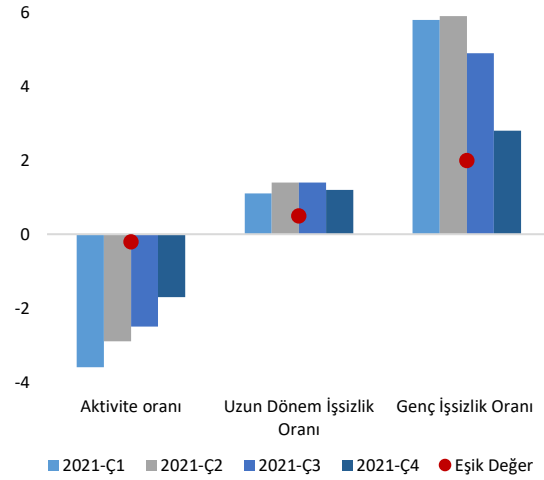
2021 yılının dördüncü çeyreğinde, hız kesmekle birlikte, işgücüne katılım oranlarındaki gerileme ve genç işsizlik oranlarındaki artış devam etmekte, uzun dönemli işsizlik göstergesi ise yüksek seviyelerini korumaktadır. 15 yaş ve üzerindeki ekonomik olarak faal nüfusun işgücüne katılımını gösteren **aktivite oranı** 2020 yılı öncesinde artış eğiliminde iken, salgınla beraber tersine dönmüş ve 3 puanın üzerinde gerilemiştir. Söz konusu gerileme eğilimi, 2021 yılının tüm çeyreklerinde hız kesmekle birlikte devam etmektedir. Diğer taraftan, 12 ay veya daha uzun süredir işsiz olan kişilerin işgücüne oranını gösteren **uzun dönem işsizlik oranı**, 2019 yılından itibaren artmaya başlamış ve 2021 yılında hesaplama döneminin en yüksek değerine ulaşmıştır. Benzer şekilde 15-24 yaş grubu işsizlik oranlarının üç yıllık gelişimine dayalı olarak hesaplanan **genç işsizlik oranında** 2019 yılında başlayan artış 2021 yılı genelinde de devam etmiş ve 2 yüzde puanlık eşik değerini üzerinde gerçekleşmiştir. İstihdam göstergeleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde verilerdeki bozulma eğiliminin 2021 yılı son çeyreğinde azaldığı ancak eşik değerlerin üzerinde kalmaya ve makroekonomik dengesizlik unsuru olmaya devam ettiği görülmektedir (Şekil 3, Tablo 1).

Şekil 3. İstihdam Göstergeleri

3a. 2019-2021

3b. 2021 Ç1 – 2021 Ç4

Kaynak: TÜİK, TCMB, HMB, WTO ve TEPAV hesaplamaları

Tablo 1. Türkiye MDG Puan Tablosu (2011 – 2021)

	Dış Dengesizlik ve Rekabetçilik Göstergeleri					İç Dengesizlik Göstergeleri					İstihdam Göstergeleri			
	Cari İşlemler Dengesi	Net Uluslararası Yatırım Pozisyonu	Reel Efektif Döviz Kuru	İhracat Payı	Nominal Birim İşgücü Maliyeti Endeksi	Konut Fiyatı Endeksi	Özel Sektör Kredi Akışı	Özel Sektör Borç Stoku	Genel Hükümet Brüt Borç Stoku	İşsizlik Oranı	Finansal Sektör Toplam Yükümlülükleri	Aktivite oranı	Uzun Dönem İşsizlik Oranı	Genç İşsizlik Oranı
	GSYH'ye oran - 3 yıllık ortalama	GSYH'ye oran	TÜFE bazlı - 3 yıllık değişim	Dünya İhracatına oran - 5 yıllık değişim	3 yıllık değişim	Reel yıllık değişim	GSYH'ye oran	GSYH'ye oran	GSYH'ye oran	3 yıllık ortalama	Konsolide olmayan - Yıllık değişim	15+ yaş nüfusa oran - 3 yıllık değişim	15+ yaş aktif nüfusa oran - 3 yıllık değişim	15-24 yaş aktif nüfusa oran - 3 yıllık değişim
2011	-5,5	-37,6	-7,0	4,3	3,1	-3,6	10,4	60,7	36,1	11,9	14,0	3,0	-0,3	-2,1
2012	-6,7	-48,3	-2,3	7,7	3,8	3,8	9,1	62,2	32,4	10,3	15,6	2,1	-1,3	-7,8
2013	-6,7	-40,8	-16,0	4,3	3,2	5,0	12,7	71,2	31,1	9,6	22,4	2,0	-1,0	-3,0
2014	-5,1	-46,5	2,3	7,7	8,7	6,3	9,6	74,2	28,4	9,6	17,2	0,6	-0,5	-0,6
2015	-4,4	-42,8	-10,8	22,5	4,9	6,2	10,9	79,0	27,3	10,0	14,5	1,3	-0,1	0,9
2016	-3,5	-39,8	-7,3	26,5	15,2	3,4	7,1	84,2	27,9	10,4	19,4	1,2	-0,1	0,7
2017	-3,7	-51,6	-18,4	12,6	5,2	-2,5	15,0	83,7	27,9	10,7	22,5	2,3	0,3	2,8
2018	-3,6	-43,1	-22,9	6,5	3,3	-13,2	-2,9	82,4	30,1	10,9	17,9	1,9	0,3	1,6
2019	-2,3	-40,8	-18,5	8,6	-1,9	-1,6	4,2	79,5	32,6	11,8	22,4	0,9	1,0	5,7
2020	-2,3	-53,5	-27,9	5,4	-2,7	13,8	13,0	89,0	39,7	12,6	42,8	-3,5	0,9	4,3
2021	-2,0	-28,4	-37,3	8,7	-10,0	17,3	7,5	89,1	42,0	12,9	52,8	-1,8	1,3	2,8
2021 ç1	-2,0	-43,4	-22,8	4,6*	-4,8	13,6	9,6	89,2	40,3	12,8	40,0	-3,6	1,1	5,8
2021 ç2	-1,5	-37,5	-23,6	7,0*	-6,7	10,0	7,2	84,7	38,3	13,0	27,1	-2,9	1,4	5,9
2021 ç3	-1,6	-35,5	0,9	10,6*	-5,9	13,4	6,4	80,4	37,6	13,1	20,8	-2,5	1,4	4,9
2021 ç4	-2,0	-28,3	-37,3	8,5*	-10,0	17,3	7,5	89,1	42,0	13,0	52,8	-1,7	1,2	2,8
AB ülkeleri için eşik değerler	%-4/6	-35%	%+/-5 (Euro Bölgesi) %+/-11 (Euro Bölgesi Dışı)	%-6	%9 (Euro Bölgesi) %12 (Euro Bölgesi Dışı)	%6	%14	%133	%60	%10	%16,5	-0,2 puan	0,5 puan	2 puan

Kaynak: TÜİK, TCMB, HMB, WTO ve TEPAV hesaplamaları

*Dünya Ticaret Örgütü (WTO) yıllık verileri 281, üç aylık veriler ise 103 ülkeyi kapsamaktadır.